

акте иако нема републичког закона који треба да спроведе начела савезног општег закона. У осталим областима могу ако нема републичког закона а законом и уставом су на то овлашћени.

Према томе, општина, срез, радна и друга самоуправна организација доносе опште акте на основу савезног општег закона а пре доношења републичког закона (разуме се у оквиру својих права и обавеза и на основу овлашћења) онда они уместо републике самостално интерпретирају начела општег закона и представљају акте непосредног спровођења у живот тих начела, откудa произилази да је Уставни суд Југославије надлежан да с гледишта савезног општег закона оцењује законитост таквих аката а републички уставни судови могли да цене само њихову уставност, с гледишта републичког устава.

Наш је закључак да Уставни суд Југославије од свих нормативних аката који се доносе на нивоу републике, среза, општине, радне и друге самоуправне организације у областима за које је донет савезни општи закон може ценити њихову законитост с гледишта општег закона само у ситуацији непостојања републичког закона а доношење ових општих аката врши се у оквиру права и обавеза наведених заједница и организација и на основу уставних и законских овлашћења.

Однос ове категорије нормативних аката према Уставу СФРЈ изражава се у овлашћењу Уставног суда Југославије да увек може покренути поступак за оцену њихове уставности ако сматра да нису у складу са Уставом.

Слободан М. Благојевић

НОВИ УСТАВ СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ РЕПУБЛИКЕ РУМУНИЈЕ

Промене до којих је дошло у друштвеном уређењу држава народних република у правцу даље изградње социјализма изазвале су и доношење нових устава у неким од њих којима су ове промене санкционисане а народне републике проглашене социјалистичким републикама. То је био случај са Чехословачком која је донела нови Устав 1960, а затим и са Румунијом која је нови Устав донела 21 августа 1965 и њиме заменила свој Устав из 1952.

Нови румунски Устав је релативно кратак, садржавајући 114 чланова распоређених у IX глава.

У I глави под насловом „Социјалистичка Република Румунија“ дати су основни принципи друштвено-политичког и економског уређења. Тако се, пре свега Румунија проглашава социјалистичком републиком, сувереном, јединственом и независном државом трудбеника и утврђује принцип народног суверенитета, с тим што се наглашава да се власт која припада народу заснива на савезу радника и сељака. Посебно пак место даје се КП Румуније као водећој снази целог друштва (чл. 1—3).

Начело представничке демократије обезбеђује се системом представничких тела, почев од Велике народне скупштине па преко народних одбора који сви заједно чине основу целокупног система државних органа и формирају се применом општеусвојених демократских изборних принципа на непосредним и тајним изборима применом општег, једнаког и непосредног бирачког права (чл. 4).

Привредну основу СР Румуније чини социјалистичка привреда заснована на социјалистичкој својини на средствима за производњу, при чему се посебно наглашава одстрањење експлоатације човека човеком односно утврђује принцип расподеле према количини и квалитету извршеног рада. Социјалистичка својина на средствима за производњу може бити државна — на добрима која припадају целом народу, или задружна — на добрима која припадају појединим задружним организацијама. Сељаци-задругари имају и личну својину на зградама за становање, окућници и ситном инвентару, док сељаци ван задруга имају право својине на земљи коју са својом породицом обрађују, прибор за рад и стоци. Тако је зајамчено и право својине занатлија на сопственим радионицама (чл. 5—11).

У посебним члановима ове главе дати су у декларативном облику задаци државне делатности, принципи међународне сарадње посебно са социјалистичким државама у духу интернационалног социјализма, као и учешће у међународним организацијама ради осигурања мира и међународног разумевања (чл. 13—15).

Административно-територијална подела утврђује се на области, срезове, градове и општине (чл. 15).

У II глави која носи наслов „Основна права и дужности грађана“, као и у многим другим уставима, у знатном броју одредаба гарантује се грађанима извесна права и утврђују обавезе. Тако се најпре утврђује равноправност грађана без обзира на националност, расу, пол или вероисповест у свим областима привредног, политичког, правног, друштвеног или културног живота (чл. 17), да би се затим прешло на утврђивање социјалних и економских права: права на рад и одмор, материјално збрињавање и старости, на образовање, равноправност у браку и заштиту брака, као и развитак телесних и духовних способности омладине (чл. 18—24). Ту посебно треба нагласити давање националностима друкчијим од румунске могућности и средстава за културни развој на матерњем језику, укључујући ту и постављење службеника из њихових редова (чл. 22).

Од политичких и личних права утврђена су она која се могу сматрати класичним демократским уставним правима грађана, као што су: бирачко право, слобода говора, штампе, удруживања, јавних скупова и демонстрација, слобода савести и вероисповести, неповредивост стана и средстава саопштавања, право азила, као и лична својина на одређеним предметима и с тим у вези и право наслеђивања (чл. 25—38). У вези са бирачким правом треба напоменути да право предлагања кандидата имају КП Румуније, синдикати, задруге, омладинске и женске организације, културна удружења, а такође и друге друштвене и масовне организације (чл. 25, ст. 4). Иначе КП Румуније посебно се помиње као највиши организациони облик и претходни-

ца радничке класе са водећом односно усмеравајућом улогом у свим областима друштвеног живота (чл. 26).

Од дужности грађана декларативно се утврђује дужност поштовања Устава и закона односно социјалистичког друштвеног уређења, као и дужност одбране отаџбине односно служења у редовима оружаних снага (чл. 39—41).

Глава III под називом „Највиши органи државне власти“ посвећена је Великој народној скупштини и Државном савету.

Велика народна скупштина, састављена од народних посланика бираних и опозивих по изборним срезовима, утврђена је као највиши орган државне власти и једини законодавни орган. Она је као и народна скупштина свих унитаристичких социјалистичких држава једнодомна. Поред вршења класичне законодавне функције, она по начелу јединства власти бира и опозива Државни и Министарски савет а такође бира и опозива Врховни суд и Врховног јавног тужиоца односно именује и опозива Врховног команданта оружаних снага. С тим у вези стоји и њена функција контроле рада ових органа. Свему овоме треба додати и њено исто тако уобичајено право централног представничког тела као што је проглашење опсадног стања, опште мобилизације и ратног стања (чл. 42—43).

На челу Велике народне скупштине стоји Председништво састављено од председника који руководи пословима заседања скупштине и четири члана (чл. 50, 51), сви изабрани за време трајања законодавног периода из редова народних посланика. За вршење пак одређених послова бирају се сталне и повремене комисије, међу којима се посебно место посвећује уставној комисији надлежној за вршење контроле уставности (чл. 52, 53).

Велика народна скупштина није у сталном заседању него се састаје у два редовна заседања годишње а може бити сазвана и у ванредно заседање у случају потребе на захтев Државног савета или најмање једне трећине од укупног броја посланика (чл. 54).

Државни савет је утврђен као највиши орган државне власти стално на окупу и подређен Великој народној скупштини (чл. 62). Он расписује изборе за Велику народну скупштину и народне одборе, именује и опозива руководиоце централних органа државне управе који не припадају Министарском савету, утврђује и додељује високе војне чинове, врши пријем и отпуст из држављанства и ратификује међународне уговоре, а такође врши и послове колективног шефа државе додељивањем помиловања и одликовања, акредитовањем сопствених дипломатских представника и примамњем акредитива страних представника, односно заступањем СР Румуније као државе преко свог председника.

У времену између заседања Велике народне скупштине Државни савет у ствари обавља њене функције, између осталог и законодавну доносећи норму „са законском снагом“, државни привредни план, буџет и завршни рачун. Међутим, док је доношење законских норми редовна делатност Државног савета коју санкционише Велика народна скупштина на свом првом редовном заседању по поступку предвиђеном за доношење закона, доношење осталих поменутих аката има места само онда када Велика народна скупштина због ванредних околности не може да се састане (чл. 63, 64).

Државни савет бира Велика народна скупштина на свом првом заседању и он се састоји од председника, три заменика председника и петнаест чланова (чл. 66, ст. 1). Сви они заједно и сваки посебно одговорни су Великој народној скупштини за рад Државног савета (чл. 69, ст. 2). С тим у вези интересантно је приметити да се изричито наглашава да Државни савет обавља своју делатност сагласно принципу колективног руковођења (чл. 67).

Глава IV која носи назив „Централни органи државне управе“ посвећена је Министарском савету који је утврђен као највиши орган управе. Поред уобичајених послова органа овакве врсте који се састоје у спровођењу аката Велике народне скупштине, контроле рада појединих министарстава и осталих централних органа државне управе односно обезбеђења јавног поретка, Министарски савет има и право оснивања предузећа, привредних организација и државних установа републичког интереса. У односу на локалне органе власти располаже правом суспензије одлука обласних народних одбора које нису у сагласности са законом, као и руковођења, упућивања и опште контроле делатности извршних одбора ових народних одбора (чл. 70).

Сагласно начелу јединства власти, Министарски савет бира Велика народна скупштина на свом првом заседању и он остаје на дужности до избора новог Министарског савета у следећем законодавном периоду (чл. 71). Састоји се од председника, заменика председника, министара и других руководилаца централних органа државне управе, који органи се одређују посебним законом. Председник, први заменици и заменици председника чине стално Председништво Министарског савета (чл. 73). При томе се и овде посебно наглашава да Министарски савет обавља своју делатност сагласно принципу колективног руковођења и обезбеђује политичко и административно акционо јединство министарстава и других централних органа државне управе (чл. 74). То се такође огледа и у одговорности Министарског савета у целини и сваког његовог члана посебно Великој народној скупштини односно Државном савету, како за сопствену делатност тако и за целокупну делатност Министарског савета, као и у одговорности чланова Министарског савета самом Министарском савету за делатност органа којим руководе (чл. 75, 78).

Глава V под насловом „Месни органи државне власти и месни органи државне управе“ односи се на локалне органе власти, тј. на обласне, среске, градске и општинске народне одборе (чл. 79, ст. 1). Аналогно централном органу државне власти, народни одбори у оквиру своје нормативне функције доносе локални буџет, привредни план и завршни рачун, оснивају предузећа, привредне организације и државне институције локалног значаја контролишу рад нижих народних одбора као и својих извршних одбора које су изабрали (чл. 80).

Извршни одбор народних одбора утврђени су као месни органи државне управе са општом надлежношћу у административно-територијалној јединици у којој је изабран народни одбор коме припадају (чл. 87). У својој извршној функцији они поред извршавања одлука свог народног одбора спроводе и законе, декрете и одлуке Министарског савета као и друге акте

надређених органа, што у ствари значи да је у питању примена система тзв. „двоструког колосека“ (чл. 88). Ово се свакако огледа и у систему двоструке одговорности: поред тога што за свој рад одговара народном одбору који га је изабрао, извршни одбор такође одговара и вишем извршном одбору, а извршни одбор народног одбора одговоран је Министарском савету (чл. 92).

Извршни одбор такође има право суспензије одлука несагласних са законом оних народних одбора који су подређени народном одбору који га је изабрао. Остале његове функције огледају се у припремању нацрта буџета, привременог плана и завршног рачуна, као и контролу делатности подређених предузећа, привредних организација и установа односно месних стручних органа државне управе (чл. 88).

Глава VI под насловом „Судски органи“ односи се на судове и њихову делатност. Утврђује се постојање Врховног суда, обласних, народних и војних судова, док се регулисање питања њиховог образовања, организације, надлежности и поступка препушта посебном закону (чл. 94, 100, ст. 1). То важи и у погледу избора судија и народних пресудитеља свих врста судова (чл. 101), сем Врховног за који се изричито предвиђа да га бира Велика народна скупштина на свом првом заседању за трајање свог законског периода (чл. 98). Овај суд је такође и одговоран Великој народној скупштини односно Државном савету између њених заседања (чл. 99).

У доношењу првостепених пресуда пред обласним, народним и војним судовима предвиђа се учешће поменутих народних пресудитеља (чл. 100, ст. 2). Судије и пресудитељи у својој судској делатности независни су и потчињени једино закону (чл. 104). Сама пак судска делатност треба да поред заштите социјалистичког уређења и права појединаца истовремено допринесе и васпитању грађана у духу поштовања закона (чл. 95).

Глава VII под насловом „Органи јавног тужилаштва“ посвећена је овој институцији којој је поверен надзор над придржавањем закона од стране свих органа, судова, службеника и грађана (чл. 105). Организација јавног тужилаштва изведена је на основу хијерархијске потчињености, с тим што Врховног јавног тужиоца бира и опозива Велика народна скупштина којој је односно Државном савету одговоран, док он сам именује остале јавне тужиоце (чл. 107, 108).

Глава VIII носи наслов „Ознаке суверенитета Социјалистичке Републике Румуније“ и садржи одредбе о грбу, државном печату, застави и химни (чл. 109—112).

Глава IX садржи „Завршне одредбе“ (чл. 113, 114).

* * *

Ако бисмо желели дати најкраћу оцену приказаног Устава СР Румуније, мислимо да се може рећи да је његова основна карактеристика то што се њиме утврђује уставни систем заснован на доминацији државног апарата изграђеног на челу тзв. демократског централизма у коме превагу имају централистички елементи. У таквом државном и друштвеном уређењу, као што је познато, државни апарат има функцију организатора це-

локупног друштвеног живота а његови органи стоје у међусобном односу хијерархијске надређености и подређености. Отуда нас овај Устав у многоме подсећа на наш први Устав из 1946.

Но несумњиво поучен лошим искуством из периода тзв. култа личности који у ствари и није био ништа друго него деформација система заснованог на поменутом начелу, уставотворац посебно утврђује обавезу колегијалних органа државне власти да делају у духу колективног руковођења. Ово представља новину изложеног уставног текста и свакако треба да одигра улогу прогресивне мере ради обезбеђења правилног функционисања Уставом утврђене државне организације. Да ли ће се у овом успети, разуме се да не зависи само од уношења у Устав овог или било којег другог руководног начела већ и од свих оних који треба у пракси да их оживотворе.

Д. Продановић